

Ἑσαίγηση

ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΕ' - ΤΕΥΧΟΣ 89
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2004

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

- Μέρος Ι: Ἡ ἀνθρώπινη Φύση
«Τό τῶν ὅλων συνεκτικώτατον ἐργαστήριον»
- Μέρος ΙΙ: Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ
Θεῖα σφραγίδα στή χωμάτινη Φύση
- Τό Πρόσωπο

Ἐρώτημα

Τό τεύχος αὐτό τῆς Ἐπίγνωσης ἐπιχειροῦμε νά ρίξουμε μιά ματιά σ' ἕνα βαθύ μυστήριο τῆς πίστεως μας. Στό μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς μὴν βιαστεῖ, πάντως, κανείς νά ἐπικρίνει ὡς αὐθάδη τήν τολμηρή προσώφεια. Ἡ ματιά πού ρίχνουμε εἶναι πολὺ λοξή, μέσα ἀπὸ ἐκείνον τόν αἰνιγματικό καθρέφτη, πού προτείνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Τό κείμενο πού παραθέτουμε εἶναι ἐρμηνευτικό καί δέν κατατίθεται ἐδῶ σάν δογματική ἀδιαφιλονίκητη διδασκαλία. Ἐχει ἀπλῶς τήν πρόθεση νά διευκολύνει τόν προβληματισμό σέ ἕνα ζήτημα, πού ἡ κατανόησή του συχνά δέν εἶναι ἐπαρκής, ὥστε ἀπὸ πολλές ἀπόψεις νά παραμένει ἀνοιχτό καί νά δίνει ἀφορμή σέ παρανοήσεις καί συζητήσεις.

Τό ἐρώτημα τί εἶναι ὁ ἀνθρώπος καί τί εἶναι ὁ θάνατος εἶναι μέσα στήν ψυχή μας ταυτόσημο σχεδόν μέ τό ἴδιο τό ἐρώτημα γιά τόν Θεό καί τή σχέση Του μέ μᾶς τούς ἀνθρώπους. Τά νοήματα τῆς θεολογίας ἀποκτοῦν τόν ἀληθινό τους πλοῦτο μόνον σέ σχέση μέ τά βαθύτερα ἐρωτήματα γιά τήν ὑπαρξη, τόν ἀνθρώπο καί τόν κόσμο. Δέν μπορεῖ νά γίνει ἀληθινή θεολογία χωρίς αὐτή τήν ἀναφορά στήν ὄντολογία, δηλαδή χωρίς ἀναφορά στά ἐρωτήματα τί εἶναι ὁ ἀνθρώπος, τί εἶναι ἡ ὑπαρξη καί πῶς ἀποκτᾷ ἡ ὑπαρξη τό νόημά της.

Τό κείμενο πού παραθέτουμε εἶναι γραμμένο ἀπὸ ἕναν ἀνθρώπο πού μελέτησε τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μέ ἀληθινό ζήλο, γιά νά διδαχτεῖ ἀπὸ αὐτούς τά μυστήρια γιά τόν ἀνθρώπο καί τή δημιουργία. Εἶχε τή Φώτιση νά συνθέτει μέ διάκριση τά κοινά στοιχεῖα τῆς πατερικῆς διδασκαλίας σέ μιά συνεκτική ἀλληλουχία νοημάτων. Εἶχε, τέλος, καί τήν τόλμη νά θέτει νέα ἐρωτήματα ἢ νά προτείνει ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα τῆς ἐποχῆς μας, πατώντας σταθερά στή διδασκαλία τῶν Πατέρων.

Ὁ γιατρός Ἀλέξανδρος Καλόμοιρος (1931-1990) ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τούς σύγχρονους ὀρθόδοξους λογίους, πού διέβλεψαν νωρίς ὅτι ἡ κατανόηση τῆς πατερικῆς ἀνθρωπολογίας καί κοσμολογίας περνᾷ ἀναγκαστικά μέσα ἀπὸ

τό οντολογικό ἐρώτημα. Κάθε ἄλλη προσέγγιση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας καταστρέφει τὴν ἐσωτερικὴ νοηματικὴ συνοχή τῆς, τό χριστολογικὸ τῆς κέντρο, καί τὴ μετατρέπει σέ κωδικοποιημένη νοσησαρχία, σέ δικανικὸ ὀρθολογικὸ σύστημα ἢ ἐπιτρέπει τὴ διολίσθηση σέ κάωια μορφή ψυχολογικοῦ εὐσεβισμοῦ. Μπορεῖ, μάλιστα, νά ὀδηγήσει σέ μία Φονταμενταλιστικὴ τρομοκρατία νοημάτων, πού εὐκολότερα ἀπομακρύνει τὸν σύγχρονο ἀνθρώπο, παρά τὸν Φωτίζει.

Ἴσως νά μὴν περὶσσεύει στό σημεῖο αὐτὸ μία ἀναφορὰ στὶς εὐρύτατα διαδεδομένες γνωστικὲς καί νέο-γνωστικὲς πλάνες τῆς ἐποχῆς μας γιὰ τὰ θέματα τῆς ψυχῆς καί τοῦ θανάτου. Οἱ πλάνες αὐτές δίνουν μιά στρεβλὴ εἰκόνα γιὰ τὸν ἀνθρώπο ὡς ὑπαρξία καί γιὰ τὴ σχέση του μὲ τὸν Θεό. Καταλύουν κάθε ἀποφατικὴ διάσταση τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ θανάτου, κάτω ἀπὸ τὸ πρόσχημα τῶν συμβολικῶν εἰκόνων, πού ἀπευθύνονται τάχα στὴ λαϊκὴ εὐσέβεια. Πρέπει, ὅμως, νά σκεφτοῦμε κάωια στιγμή ὅτι ἡ λαϊκὴ εὐσέβεια δὲν μπορεῖ νά τρέφεται διαρκῶς μὲ ἀ-θεολόγητη καί ἀ-νόητη τρομοκρατικὴ παραφιλολογία, πού ἔχει ὡς μόνο ἀποτέλεσμα τὴν παραλυσία καί τὴν ἀκίνησία τῶν ψυχῶν. Ἡ λαϊκὴ εὐσέβεια ἀξίζει λίγο πῶς στερεὴ τροφή, ἔστω κι ἂν αὐτὴ ἀπαιτεῖ περὶσσότερο κόπο, ὥστε νά παραμείνει γνήσια ἐκκλησιαστικὴ καί νά εἶναι πρωτίστως «εὐσέβεια».

Στὸ παρὸν τεῦχος τῆς Ἐπιγνωσιῆς ἔχουμε συνθέσει κεφάλαια ἀπὸ διαφορετικὰ γραπτά, πού ὡς σύνολο ἀγγίζουν τίς βασικὲς παραμέτρους τῆς πατερικῆς ἀνθρωπολογικῆς σκέψης, ὅπως τὴ διάβασε ὁ Ἀλέξανδρος Καλόμοιρος. Τὸ πρῶτο μέρος προέρχεται ἀπὸ τὰ τεύχη 8 (Χειμῶνας 1983-84) καί 12 (Χειμῶνας 1984-85) τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως «Οἱ Ρίζες». Τὸ δεύτερο μέρος προέρχεται ἀπὸ τὸ τεῦχος 13 (Ἄνοιξη 1985) τῆς ἴδιας περιοδικῆς ἐκδόσεως. Ὁ ἐπίλογος προέρχεται ἀπὸ τὰ κεφάλαια 6 καί 8 (Μέρος II) τῆς μελέτης «Οἱ Ἐξι Αὐγές» (Ἐκδόσεις Ζέφυρος, 1993). Οἱ τίτλοι στά τρία μέρη δόθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐπιμελητές τῆς Ἐπιγνωσιῆς.

Ἰ.Κ.

Μία όντολογική καί πατερική κατανόηση τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου

— μέρος 2' —

ἡ ἀνθρώπινη φύση

«Ὁ τῶν ὄλων συνεικτικώτατον ἔργασάριον»

Κατά τήν ἑλληνικήν ἀπάτη

οἱ εἰδωλόλατρες ἀγνοοῦν τόν Θεό. Βλέπουν μόνο τήν Δημιουργία, καί σ' αὐτήν ἔχουν ἀποδώσει θεῖες ιδιότητες: τό αὐθύπαρκτο, τό ἄπειρο, τό αὐτοδύναμο, τήν αἰδιότητα, τήν ἀθανασία, τήν αἰωνιότητα. Οἱ θεοί τους εἶναι μορφές τοῦ ὑπάρχοντος κόσμου, ἐκφράσεις καί προσωποποιήσεις του. Δέν δημιούργησαν οἱ θεοί τόν κόσμο, τοῦ ἔδωσαν μόνον ἐξωτερική μορφή. Δέν εἶναι ἐλεύθεροι. Ὑπόκεινται στήν Ἀνάγκη, πού εἶναι ὁ ἀνώτατος τυφλός νόμος τοῦ Σύμπαντος. Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί ξέρουμε ὅτι τά ὄντα αὐτά, πού δεσπόζουν στόν κόσμο τῆς πλάνης, δέν εἶναι ἀνύπαρκτα. Εἶναι ἐνεργά καί, πού συχνά, «ψαυματουργά» δαιμόνια. Κτίσματα ψαυμαστά, ἀλλά κακόβουλα καί ἀπατηλά.

Ἡ παγανιστική σκέψη διακρίνεται ἀπό μία τάση πρὸς τόν διῆισμό, τήν διάκριση δηλαδή τοῦ σύμπαντος σέ πνευματικό καί ὕλικό. Ἐτσι ἡ ὕλη ἔγινε ταυτόσημη μέ τό κακό, τό κατώτερο καί τό ἀνεπιθύμητο γιά τόν ἐνάρετο ἄνθρωπο. Τά προϋπάρχοντα ἀθάνατα πνεύματα, ἐμπλέκονται μέσα σ' αὐτήν, ἐξ αἰτίας κάποιας ἀμαρτητικῆς ροπῆς. Ἀποτέλεσμα εἶναι τό σῶμα, ἡ Φυλακή τῆς ψυχῆς. Μέσα σ' αὐτή τήν πλάνη ὁ ἀγώνας γιά τήν ἀρετή ἔχει σάν σκοπὸ τήν τελική ἀπελευθέρωση ἀπό τήν ὕλη, ὕστερα ἀπό μιά σειρά μετεμψυχώσεων. Ὁ πραγματικός ἄνθρωπος εἶναι τό πνεῦμα, ἡ ψυχή. Τό σῶμα εἶναι κάτι τό πρόσκαιρο, ἀπόβλητο, σχεδόν κακό.

Κτίστης και κτίση

Οί Χριστιανοί γνωρίζουμε τόν Δημιουργό και Κτίστη τῶν σύμφαντος, Αὐτόν πού ἔφερε ἀπό τήν ἀνωπαρξία στήν ὑπαρξία τά κτίσματα, ὅλα τά κτίσματα, ἐκ τοῦ μηδενός. «Οἱ Χριστιανοί οὐκ ἐλάτρευσαν τήν Κτίση ἀλλά τόν Κτίσαντα». Ἀγαποῦν τήν κτίση γνήσια καί βαθιά, ἀλλά τήν ἀγαποῦν σάν ἔργο τοῦ λατρευτοῦ τους Κυρίου καί ὄχι καθ' ἑαυτήν. Διακρίνουν τό χάσμα οὐσίας πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στόν Κτίστη καί τά κτίσματα, πού δέν ἔχουν δική τους ζωή ἀλλά τά συντηρεῖ στήν ὑπαρξία ἡ Χάρις τοῦ Δημιουργοῦ καί Προνοητῆ τους. Ἀνάμεσα ὅμως στά κτίσματα δέν διακρίνουν κανένα χάσμα. Γνωρίζουν ὅτι λόγῳ τῆς ἐνότητος τῆς κτίσεως καί ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς μας πτώσεως ἀλλά καί τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως, «τῇ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη» καί «συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν... ἀποκαραδοκοῦσα... τήν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ... ὅτι καί αὐτή ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπό τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τήν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ». Αὐτή ἡ ἐνότητα κάνει ὥστε «καί ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσι παρακύψαι καί γνωρίσαι τό παρ' ἡμῖν τελούμενον μυστήριον» τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας πού τοῦς ἀφορᾷ ἄμεσα, ὅπως δείχνουν σέ κάθε λειτουργία τά «ἐξαπτέρυγα» πού σκύβουν πάνω ἀπό τό Εὐαγγέλιο γιά νά διαβάσουν κι αὐτά. Χάσμα οὐσίας δέν ὑπάρχει ἀνάμεσα στά κτίσματα. Χῶμα, Φυτά, ζῶα, ἄνθρωποι, ἀγγελικά τάγματα ἔχουν μυστικό καί ἄρρηκτο σύνδεσμο μεταξύ τους. «Ἐκαστον γάρ κατὰ τήν ἰδίαν φύσιν σῶμά ἐστιν, ὁ Ἄγγελος, ἡ ψυχή, ὁ δαίμων· ὅτι κἂν λεπτὰ ᾧσιν, ὅμως ἐν ὑποστάσει καί χαρακτηρι καί εἰκόνι κατὰ τήν λεωπότητα τῆς φύσεως αὐτῶν, **τυγχάνει λεπτὰ**»¹ (ἀγ. Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Ὁμιλίας Πνευματικά, 4). Ὁ Ἄγγελος, λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «ἀσώματος λέγεται καί ἄυλος, ὅσον πρὸς

¹ Γιατί τό καθένα ἀπ' αὐτά εἶναι σῶμα σύμφωνα με τήν δική του φύση, εἴτε πρὸκειται γιά Ἄγγελο, εἴτε γιά ψυχή, εἴτε γιά δαίμονα. Γιατί, μπορεῖ νά εἶναι λεπτὰ, ὅμως συμβαίνει νά εἶναι λεπτὰ κατὰ τήν λεωπότητα τῆς φύσεώς τους, κατὰ τήν ὑπόσταση καί τόν χαρακτηρα καί τήν εἰκόνα τοῦ καθενός.

ἡμᾶς· πᾶν γάρ συγκρινόμενον πρὸς Θεόν τὸν μόνον ἀσύγκριτον παχὺ τε καὶ ὑλικὸν εὐρίσκεται, μόνον γάρ ὄντως ἄυλον τό θείον ἐστὶ καὶ ἀσώματον»² (Ἔκδοσις Ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, 2:3). Χάσμα οὐσίας ὑπάρχει μόνον ἀνάμεσα στὸν Θεὸ καὶ τῆ Δημιουργία Του.

Καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν

Ὁ παγανιστικὸς πανθείσμος καὶ μέσα σ' αὐτόν ἡ διάκριση πνεύματος καὶ ὕλης σάν καλοῦ καὶ κακοῦ, εἶναι γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἀντιλήψεις ὅχι μόνον ξένες, ἀλλὰ καὶ βλάσφημες. «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (Γεν. 1:31). Αὐτὰ «τὰ πάντα» ποῦ «εἶδεν ὁ Θεός» ἦταν ὑλικά δημιουργήματα. Ἐπομένως, ἡ ὕλη εἶναι «καλὴ λίαν». Ποιά ὅμως ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ὑλικά; Τί εἶναι «ὕλη»; Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ὅλη τῆ δημιουργία. Καὶ τί εἶναι «πνεῦμα»; Ἄν ὅχι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ ἀνερμήνευτος καὶ ἀπρόσιτος καὶ ἀπερίγραπτος; Τὸ κακὸ δέν βρίσκεται στὴ φύση τῶν πραγμάτων, οὔτε στὸν Θεό, οὔτε στὴν κτίση Του· μωροεῖ μόνον νὰ βρεθῆι στὴν ἐλεύθερη βούληση τῶν λογικῶν κτισμάτων Του.

Εἰς νεφροὺς καὶ καρδίαν

Ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓνα μυστήριον. Ὁ ἀνθρώπος δέν εἶναι μόνον αὐτὸ ποῦ φαίνεται. Ὁ ἐξωτερικὸς ἀνθρώπος εἶναι μόνον μιὰ ἐπιφάνεια. Ὁ ἐσωτερικὸς, ὁ κρυπτός ἀνθρώπος ἔχει ἀμέτρητο βάθος, ἀόρατο στὰ ἀνθρώπινα μάτια. «Ἔστι γάρ ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, ἡ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευή φοβερά τις καὶ δυσερμήνευτος, καὶ πολλὰ καὶ ἀπόκρυφα ἐν αὐτῇ μυστήρια Θεοῦ ἐξεικονίζουσα», λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Ἡ θάλασσα ἔχει καὶ αὐτὴ ἐπιφάνεια καὶ βάθος, εἶναι ὅμως μία καὶ ἐνιαία μάζα νεροῦ. Ἔτσι καὶ ὁ ἀνθρώπος, «ψυχὴ» καὶ «σῶμα», δέν εἶναι δύο φύσεις ἀλλὰ μία. Γιὰ τὸν

² Ὁ ἄγγελος λέγεται ἀσώματος καὶ ἄυλος ὅταν συγκρίνεται μέ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Συγκρινόμενος ὅμως μέ τὸν Θεό, ποῦ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε σύγκριση, ἀποκαλύπτεται παχὺς καὶ ὑλικός· γιατί μόνον τό θεῖο εἶναι πραγματικά ἄυλο καὶ ἀσώματο.

κρυπτό, τόν έσωτερικό άνθρωπο, δέν χρησιμοποιήθηκε μόνον ή λέξη «ψυχή» αλλά καί ή λέξη «νοῦς», «καρδία», «πνεῦμα» χωρίς αὐτά νά σημαίνουν τρίτη, τέταρτη ἢ πέμπτη Φύση, «δισύνθετα», «τρिसύνθετα», «τετρασύνθετα» κι ἄλλες τέτοιες ἐφευρέσεις τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Εἶναι ἀξιοπρόσεχτο ὅτι ή παράδοση τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδοξίας δέν θεωρεῖ σάν κέντρο τῆς ἀνθρώπινης νόησης τήν «ψυχή» ἢ τό «πνεῦμα», ἀλλά τήν «καρδία», πού εἶναι ὄργανο καθαρά σωματικό καί σαρκικό. Ἀπό ἐκεῖ ἀνεβαίνουν οἱ διαλογισμοί καί ἐκεῖ κατεβαίνει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο. Ζητοῦμε νά κατέλθει ή Χάρις «εἰς νεφρούς καί καρδίαν» καί προσκυνοῦμε τά ἅγια λείψανα σάν θησαυρίσματα τῆς θείας Ἐνέργειας.

Ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου (Ρωμ. 7:18)

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σάρκα. Σῶμα καί ψυχή εἶναι δύο ὄψεις τοῦ ἰδίου πράγματος, τῆς σαρκός. «Καί ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» (Ἰω. 1:14). «Ἴσον τῷ εἰπεῖν ἄνθρωπος γέγονεν» (Μ. Ἀθαν. ΡG 26, 620). «Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α' Τιμ. 3:16). Αὐτή ή λέξη «σάρξ» περιέχει ὅλο τό μυστήριο τοῦ τελείου ἀνθρώπου μέ τόν ὁποῖο ἐνώθηκε ὑποστατικά ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Δέν ὑπάρχει ἐδῶ χώρος γιά δυϊστικῆς ἢ τρισυνθετικῆς παρερμηνείας.

Ἀνθρώπινη Φύση καί σάρκα εἶναι τό ἴδιο πρᾶγμα. «Κρίνεται αὐτός πρὸς πᾶσαν σάρκα» (Ἰερεμ. 32:17). «Εὐλαβείσθω πᾶσα σάρξ ἀπό προσώπου Κυρίου» (Ζαχ. 2:17). «Οὐκ ἔστιν εἰρήνη πᾶση σαρκί» (Ἰερεμ. 12:12). «Πᾶσα σάρξ χόρτος, καί πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου» (Ἡσαίας 40:6). «Καί εἰ μή ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ» (Ματθ. 24:22).

Ἡ Ἅγία Γραφή, Παλαιά καί Καινή, ἔτσι μίλησε γιά τόν ἄνθρωπο. Ἡ δυαρχική ἀνθρωπολογία ἦταν τῶν Ἑθνικῶν, δέν ἦταν τῶν Ἑβραίων οὔτε τῶν Χριστιανῶν. Ὁ παλαιός καί ὁ νέος Ἰσραήλ δέν ἔκανε καμία ὀντολογική διάκριση ἀνάμεσα στήν ψυχή καί τό σῶμα, τό πνεῦμα καί τήν ὕλη. Ἦξερε Θεό καί κτίση, ἤξερε τόν ἄνθρωπο ὄν ἐνιαῖο, κτίσμα, ὕλη, σάρκα. Ὅταν ή ἅγια Γραφή λέγει «πᾶσα σάρξ» καί ὅταν λέγει «πᾶσα ψυχή» ἐννοεῖ ἀκριβῶς τό ἴδιο πρᾶγμα, κάθε τι πού ἔχει ζωή καί κυρίως τόν ἄνθρωπο. Σάρξ εἶναι

ολόκληρος ὁ ἄνθρωπος καί ὄχι μόνο ἓνα μέρος του, τό ἴδιο καί ἡ ψυχή. Ἡ ἀγία Γραφή δέν ξέρει τόν ἄνθρωπο νά εἶναι πλασμένος ἀπό δύο μέρη, τό ἓνα ἀθάνατο καί τό ἄλλο θνητό. Ὁ ἄνθρωπος ὀλόκληρος εἶναι θνητός, ἀφοῦ εἶναι δημιουργημένος ἀπό τό μηδέν, ἀλλά καί ὀλόκληρος εἶναι πλασμένος γιά τήν ἀθανασία.

Οἱ βροτοί οὖν ἐκ γῆς διεπλάσθημεν

Ὁ Χριστιανός γνωρίζει καί παραδέχεται τήν ταπεινή του προέλευση, τήν ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργία, τή χωματίνη Φύση του. Δέν προσπαθεῖ νά ξεφύγει ἀπό τήν ἀλήθεια αὐτή ἐπιστρέφοντας ρομαντικά στίς εἰδωλολατρικές περὶ θειότητος τῆς ψυχῆς του πλάνες. Μόνον ὅσοι εἶναι ἄγευστοι τῆς χριστιανικῆς ταπεινώσεως πέφτουν σ' αὐτό τό λάθος. Ὁ Χριστιανός ἀκούει στίς νεκρώσιμες ἀκολουθίες χωρίς νά σκανδαλίζεται ὅτι, «οἱ βροτοί οὖν ἐκ γῆς διεπλάσθημεν καί εἰς γῆν τήν αὐτήν πορευόμεθα», καί «θρηνώ καί ὀδύρομαι, ὅταν ἐνοήσω τόν θάνατον καί ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τήν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλάσθεισαν ἡμῖν ὠραιότητα ἄμορφον, ἄδοξον, μή ἔχουσαν εἶδος». Ξέρει καλά ὅτι ὅταν ἡ Ἐκκλησία λέγει «βροτός» ἐννοεῖ ὅλον τόν ἄνθρωπο. Καθόλου δέν ξενίζεται ἀκούγοντας ἀπό τό Μέγα Εὐχολόγιο, «ἐξέλθωμεν καί ἴδωμεν ἐν τοῖς τάφοις, ὅτι γυμνά ὄστέα ὁ ἄνθρωπος, σκωλήκων βρῶμα καί δυσωδία».

«Ὁ Κτίστης ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας τῶν βροτῶν τήν οὐσίαν... ὁ ζωγραφίσας ἐν ὑλικῇ μορφῇ τῆς νοεῶς οὐσίας τό ὁμοίωμα... ὁ μέγας καί ὑψιστος ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν (βλ. Α' Τιμ. 6:16), Αὐτός μόνος ὑπάρχει ἀθάνατος» καί εἶναι «ὁ μόνος φύσει ζωοποιός».

Τῇ τοῦ Δεσπότης χάριτι ἢ τῇ ἰδίᾳ Φύσει;

«Ὁ Ἄγγελος ἐκεῖνος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσών διά τήν ὑπερηφανίαν» γράφει ὁ ἅγιος Κασσιανός ὁ Ρωμαῖος, «ὁ ὑπό τοῦ Θεοῦ κτισθεὶς καί πάση ἀρετῇ καί σοφίᾳ κατακοσμηθεὶς, οὐ τῇ τοῦ Δεσπότης χάριτι ἠβουλήθη ταῦτα ἐπιγράφειν, ἀλλά τῇ ἰδίᾳ φύσει. Ὅθεν καί ἴσον ἑαυτὸν ὑπελάμβα-

νε τοῦ Θεοῦ εἶναι» (Φιλοκ. 1:80). Αὐτός, λοιπόν, ὁ Ἐωσφόρος, πού ἀπέδωσε στή Φύση τή δική του καί ὄχι στή χάρη τοῦ Δημιουργοῦ του τό μεγαλεῖο του, αὐτός δίδαξε τήν ἴδια πλάνη στους ἀνθρώπους καί τούς ἔκανε νά πιστέψουν ὅτι εἶναι ἀπό τή Φύση τους ἴσοι μέ τόν Θεό. Ὁ θάνατος διαψεύδει αὐτή τή διαβολική ἀπάτη. Ἀλλά γιά νά κρατήσουν οἱ ἀνθρώποι τήν αἰσθητή στή θειότητα καί τήν Φυσική ἀθανασία τους ἐφεῦραν τόν δυισμό πνεύματος καί ὕλης, ψυχῆς καί σώματος. Ὁ θάνατος ἀφοροῦσε τήν ὕλη καί τό σῶμα. Ἡ ψυχή ἔμενε ἀνέωαφη. Ἔτσι ἔδωσαν μιὰ Φαινομενική ἐξήγηση στό μυστήριό τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ θανάτου καί ἱκανοποίησαν τόν ὀρθολογισμό τους ἀπό τή μιὰ καί τήν οἴησή τους ἀπό τήν ἄλλη.

Ψυχή καί σῶμα

Οἱ λέξεις «πνεῦμα», «ψυχή» καί «σῶμα» δέν χρησιμοποιοῦνται στήν ἀγία Γραφή καί τούς Πατέρες μέ τήν ὀρθολογιστική ἔννοια πού ἔχουν στή Φιλοσοφία τοῦ παγανισμοῦ ἢ τοῦ σχολαστικισμοῦ. Χρησιμοποιοῦνται μέ ἐλευθερία καί προϋποθέτουν συνείδηση τοῦ μυστηρίου στό ὅποιο ἀναφέρονται. Ἐκφράζουν καταχρηστικά διαφορές ἰδιοτήτων καί λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος. Τά ὀνόματα ἐναλλάσσονται χωρίς νά δίνεται σ' αὐτά ὀρθολογιστικό περιεχόμενο. «Πολλά λέγει ἡ Θεία Γραφή, καί τίησι καταχρηστικῶς ὀνόματα πολλάκις... οἱ συνετοί συνιεῖσι τοῦτο» (ἀγ. Ἰσαάκ Σύρου, Λόγ. 83). Στή χρήση τῶν διαφορῶν λέξεων ὁδηγεῖ ὁ σκοπός τοῦ λόγου καί ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων πού τόν δέχονται, χωρίς ποτέ νά ρηχαίνει ἡ αἴσθησις τοῦ μυστηρίου γιά τό ὅποιο μιλοῦμε, γιατί οἱ ὀρθόδοξοι δέν στέκονται στίς ἀνθρώπινες λέξεις ἀλλά τίς ξεπερνοῦν. Ἄν οἱ Πατέρες τόνισαν ὅτι ὁ Χριστός σάν ἀνθρώπος ἦταν ψυχή καί σῶμα τό ἔκαναν ἐξ αἰτίας τῆς νοοτροπίας τῶν Ἑθνικῶν, γιά νά μή νομίσουν ὅτι ὁ Χριστός δέν ἔγινε ὀλόκληρος καί τέλειος ἀνθρώπος, ἀλλά σαρκούμενος πῆρε μόνο σῶμα χωρίς ψυχή. Ἄν δέν ἔχουμε ὡς ὄψη μας αἰρέσεις σάν αὐτή τοῦ Ἀπολιναρίου δέν καταλαβαίνουμε τόν σκοπὸ τῶν Πατέρων καί τῶν λέξεων πού χρησιμοποιήσαν καί εὐκόλα τούς παρεξηγοῦμε ὅτι εἶχαν δηθεν ἑλληνιστική ἀνθρωπολογία. Οἱ Πατέρες μιλοῦσαν συχνά σ' ἓναν κόσμον πού ἀδυνατοῦσε νά καταλάβει

τόν σεβασμό τῶν Χριστιανῶν καί τήν ἀγάπη τους πρὸς τό ἔργο τοῦ Θεοῦ, τήν ὕλη.

Στή μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα ἡ λέξη «ψυχή» μεταφράστηκε ἀπό τήν ἑβραϊκή λέξη «νέφες», πού σημαίνει «ζωή». Αὐτό τό νόημα ἔχει ἡ λέξη καί στήν Παλαιά καί στήν Καινή Διαθήκη, καί ἀναφέρεται στόν ἀνθρώπο ὅπως καί στά ζῶα.

Ἄκουσόμεθά σου πάλιν

Ὅταν οἱ Χριστιανοί μιλοῦν γιά «σωτηρία ψυχῆς καί σώματος» δέν ἀναφέρονται σέ δύο διαφορετικῆς φύσεως ὄντα πού συγκολληθήκαν πρὸσκαίρα σέ τούτη τή ζωή. Τονίζουν ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι γιά ὁλόκληρο τόν ἀνθρώπο. Ἐπειδή οἱ εἰδωλολάτρες ἀνθρώπο πραγματικό νόμιζαν μόνο τήν ψυχή, ἔρχεται ἡ Ἐκκλησία νά κάνει σαφές ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι γιά τόν ὄρατό ἀνθρώπο ὅσο καί γιά τόν ἀόρατο. Ἐπρεπε οἱ ἀνθρώποι νά καταλάβουν ὅτι σωτηρία δέν εἶναι νομικῆς φύσεως δικαίωση ἀλλά ὀντολογική ἀπολύτρωση ἀπό τή φθορά καί τόν θάνατο, διά τῆς Ἀναστάσεως. Αὐτή ἡ Ἀνάσταση ὡσο ἀκατανόητη εἶναι γιά τήν ἑλληνιστική νοοτροπία! Τί τήν χρειάζεται τήν ἀνάσταση ἡ ψυχή ἂν, ὅπως λένε, εἶναι ἀπό τή φύση της ἀθάνατη καί θεία; Γιά νά ξαναμπεῖ πάλι στή φυλακή τοῦ σώματος, στά γράναζια τῆς ὕλης καί τοῦ κακοῦ; Πόσο σκανδάλισε τούς Ἀθηναίους τό κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως! «Ἄκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου», εἶπαν εὐγενικά στόν Ἀπόστολο. Οἱ εἰδωλολάτρες πιστεύουν στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Οἱ Χριστιανοί πιστεύουν στήν Ἀνάσταση.

Μέχρι σήμερα ἀκόμη πολλοί «Χριστιανοί» δέν μπόρεσαν νά θεραπευθοῦν ἀπ' αὐτή τήν ἀρχαία ἀρρώστια, παρ' ὅλη τή διδασκαλία τῶν Πατέρων, γιατί διαβάζουν τό κήρυγμά τους φορώντας ἑλληνιστικά γυαλιά. Ὁ Αὐγουστίνος τῆς Ἰαπωνίας ὁμολόγησε στίς «Ἐξομολογήσεις» ὅτι ἂν δίσταζε τόσα χρόνια νά γίνει Χριστιανός ἦταν γιατί ἡ ἀποστροφή του πρὸς τό σῶμα τόν ἐμπόδιζε νά ἀσπασθεῖ τήν πίστη στή Σάρκωση. Ἀλλά, δέν μᾶς φταίει ἡ σάρκα, τό σῶμα, ἡ ὕλη, διδάσκουν οἱ Πατέρες. «Μή κάκιζε τήν ὕλην· οὐ γάρ ἄτιμος. Οὐδέν γάρ ἄτιμον ὁ παρὰ Θεοῦ γεγένηται» (ἀγ. Ἰω.

Δαμ. PG 94, 124 SC). Είναι ή Φθορά που μᾶς Φταίει. Ἄλλο τό σῶμα καί ἄλλο ή Φθορά. Τό σῶμα μπορεῖ νά εἶναι τώρα Φθαρτό δέν εἶναι ὅμως Φθορά, μπορεῖ τώρα νά πεθαίνει, δέν εἶναι ὅμως θάνατος. Τό σῶμα εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Τήν Φθορά καί τόν θάνατο τόν ἔφερε ή κακή μας πρόθεση, ή ἀπομάκρυνσή μας ἀπό τόν ζωοδότη Κύριο. Στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν καταστρέφεται τό σῶμα, ἀλλά ή Φθορά καί ὁ θάνατος.

Τό μυστήριο τῆς ταφῆς

Ἅνθρωπος «σπειρεται ἐν Φθορά, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσία (Κορ. Α' 15:42). Τό μυστήριο τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς, τῆς διατήρησης τῆς προσωπικότητάς μας στόν τάφο καί τῆς τελικῆς ἀνάστασης δέν τό περιγράφουν οἱ Πατέρες μέ ἑλληνιστικές εἰκόνες, ἀλλά μέ τήν εἰκόνα τῆς σποράς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. «Ὅπως ὁ σπόρος που πετιέται στή γῆ, δέν χανόμαστε ὅταν πεθαίνουμε, ἀλλά ἔχοντας φυτευθεῖ ἀνασταινόμεστε» (ἀγ. Ἄθαν. Περί Ἀναστάσεως 21, PG 25, 123). Δέν χανόμαστε στόν τάφο, ὅπως δέν χάνεται τό σιτάρι ὅταν φυτεύεται στή γῆ. Ἡ διάλυση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στή γῆ εἶναι, μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ, κάτι σάν τήν διάλυση τοῦ φυτεμένου σπόρου: δέν ἐξαφανίζεται, μεταμορφώνεται. Φυτεύεται μέσα στό Σύμπαν ή εἰκόνα τοῦ Θεοῦ γιά νά φέρεῖ μαζί της καί τό Σύμπαν στήν ἀφθαρσία. Κάθε μνημα εἶναι κι ἕνα μόσχευμα ἀφθαρσίας. Μεγάλη ή ἱερότητα τῶν κοιμητηρίων.

Οἱ Ὀρθόδοξοι δέν ἐπιχειροῦν νά ἐξηγήσουν τό μυστήριο τοῦ Ἄδη. Λέγουν μόνο, «ψυχᾶι δικαίων ἐν χειρί Θεοῦ». Αὐτό τό χέρι τοῦ Θεοῦ τό ξέρου παντοδύναμο. Δέν χρειάζονται καμιά ἄλλη ἐξήγηση γιά τήν ἐπιβίωση τῆς προσωπικότητας μετά τόν τάφο. Ὅμως αὐτή τήν ἐπιβίωση τήν ξέρου σάν κάτι τό πρόσκαιρο καί τό ἐλλιπές. Τήν ὀνομάζουν «κοίμηση», παρομοιάζοντας τήν μέ τόν ὕπνο· μιᾶ κατάσταση ἀποκομμένη ἀπό τόν κόσμο καί τίς αἰσθήσεις, ὅπου ὁ ἄνθρωπος στερημένος ἀπό ὅλα βρίσκεται μέ τόν ἑαυτό του καί μέ τόν Θεό -ἂν τόν Θεό τόν εἶχε ἀφήσει νά κατοικήσει μέσα του ὅσο ζῶσε. Κι ἐπειδή ὁ Θεός εἶναι παντοῦ καί ἀκούει ὅλες τίς προσευχές τῶν ἀνθρώπων, διά τοῦ Θεοῦ ἀκοῦνε καί οἱ ἄγιοι καί

ἀνταποκρίνονται στίς προσευχές μας. Ἡ «κοίμησις» δέν εἶναι ἡ αἰώνια ζωή πού προσδοκοῦμε, ἀλλά μόνο κατάστασις ἀναμονῆς τῆς ζῶης αὐτῆς, ἀναμονῆς τῆς ἀναστάσεως. Ὁ θάνατος δέν εἶναι ἀπελευθέρωσις ἀλλά καταστροφή. Σωτηρία εἶναι ἡ λύτρωσις ἀπό τήν καταστροφή αὐτή καί ἡ ἐπιστροφή τῶν πωθούντων στή «χώρα τῶν ζώντων», ἡ συμμετοχή τους στή θεία Ζωή. Σωτηρία εἶναι ἡ πρώτη καί ἡ δεύτερη Ἀνάστασις. Ἡ Ἀνάστασις τῆς ἐλευθέρης βούλησις ἀνήκει σ' ἐκείνους πού ἐλεύθερα πωθοῦν τή Ζωή. Ἡ Ἀνάστασις τῆς φύσις ὅμως, ἡ ἀφθαρτοποίηση τῆς σάρκα, εἶναι γιά ὅλους, γιά ὅλη τήν κτίσις. Εἶναι προϋπόθεσις τῆς αἰώνιας Ζωῆς καί Βασιλείας. «Καινὴν γῆν καί καινοὺς οὐρανοὺς προσδοκῶμεν».

Ἡ γενική Ἀνάστασις εἶναι καίριο ἄρθρο τῆς πίστεώς μας. Καί εἶναι τόσο σοβαρό τό ζήτημα ὥστε οἱ Πατέρες λέγουν ὅτι ὅσους δέν ἔχουν τήν ὀρθόδοξη περὶ ἀνθρώπου καί θανάτου ἀντίληψη, ἀλλά τήν περὶ ψυχῆς εἰδωλολατρική, νά μὴ τοὺς δεχόμεστε σάν Χριστιανούς· «οἱ καί λέγουσι μὴ εἶναι νεκρῶν Ἀνάστασις, ἀλλ' ἅμα τῷ ἀποθανεῖν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀναλαμβάνεσθαι εἰς οὐρανόν, μὴ ὑπολαμβάνετε αὐτοὺς χριστιανούς» (ἀγ. Ἰουστ. Φιλ. Διάλογος 80, PG 6, 665).

Τό τῶν ὅλων συνεκτικώτατον ἐργαστήριον

Τά κτίσματα μετέχουν σ' ἓνα φάσμα ἰδιοτήτων καί λειτουργιῶν, σέ μιά διαβάθμιση χαρισμάτων, πού ἄλλα εἶναι χαρακτηριστικά τῶν ζῶων, τῶν φυτῶν, τῶν λίθων, καί ἄλλα χαρακτηριστικά τῶν ἀγγέλων. Καί τά μὲν ζῶα δέν ἔχουν τίς ἰδιότητες τῶν ἀγγέλων, οὔτε οἱ ἄγγελοι τίς λειτουργίες τῶν ζῶων. Μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἰδιότητες, χαρίσματα καί λειτουργίες πού ἀπλώνονται καί ἀντιπροσωπεύουν ὅλη τήν κλίμακα τῆς κτίσεως. Αὐτή τήν ἀγγελική καί ζωϊκή ὄψη τοῦ ἀνθρώπου ἀποδίδουν οἱ Πατέρες μέ τίς καθιερωμένες ἀρχαίες λέξεις «ψυχή» καί «σῶμα». Δέν πρόκειται καθόλου γιά διϋισμό φύσεων καί οὐσιῶν, γιά κάωσια σύνθεσις στόν ἄνθρωπο τῆς φυσικῆς θνητότητας (σῶμα) καί τῆς φυσικῆς ἀθανασίας (ψυχή), ὅπως στήν πλατωνική ἀνθρωπολογία. Ἡ σωματική (φαινομένη) καί ἡ νοερά (μὴ

Φαινομένη) ὄψη τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν δύο πλευρές τοῦ ἰδίου πράγμα-
τος: μιά ἐπιφάνεια κι ἓνα βάθος. «Δύο γνωρίζω ἀνθρώπους, ἓνα τόν Φαι-
νόμενον καί ἓνα τόν ὑποκεκρυμμένον τῷ Φαινομένῳ, ἀόρατον, τόν ἔσω
ἀνθρώπον» (ἀγ. Γρηγ. Νύσ., PG 44, 264). Παρ' ὅλη τήν ποιικιλία λειτουργ-
γιῶν καί ἰδιοτήτων ὁ ἀνθρώπος καί ὅλα τά κτιστά, σάν μιά ἀδιάσπαστη
άλυσίδα, χαρακτηρίζονται ἀπό ἐνότητα καί συνοχή. Γι' αὐτό ἡ πτώση τῶν
ἀγγέλων παρέσυρε στήν πτώση τούς ἀνθρώπους, καί οἱ ἀνθρώποι μέ τή
δική τους πτώση παρέσυραν τήν ὑπόλοιπη κτίση στή Φθορά.

Ὁ ἀνθρώπος, ἔχοντας τίς ἰδιότητες ὅλων τῶν κτιστῶν, εἶναι κεντρικό
δημιούργημα, κτίσμα πού ἀνακεφαλαιώνει ὁλόκληρη τήν κτίση, συνεκτικός
δεσμός ὁλόκληρης τῆς Δημιουργίας «ὡσπερ τι τῶν ὅλων συνεκτικώτατον
ἐργαστήριον... οἰονεί σύνδεσμός τις Φυσικός (τῶν πάντων)» (ἀγ. Μαξ. PG
91, 1305AB). Γι' αὐτό καί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιά νά ἐνωθεῖ μέ τήν κτίση Του
καί νά τῆς μεταγγίσει τήν αἰώνια ζωή τῆς Θεότητος, δέν ἔγινε ἄγγελος ἀλλά
ἀνθρώπος. Ἔτσι ἀγκάλιασε τήν κτίση ὁλόκληρη. Ἀπό τόν Θεό ἡ ἐνέργεια
τῆς ζωῆς καί τῆς ἀθανασίας δόθηκε, ἐν Χριστῷ ἀναστάντι, στόν ἀνθρώπο
καί ἀπό τόν ἀνθρώπο στούς ἀγγέλους. «Χαίρεις (Παναγία) μετά Θεόν ἡ
θεός... ἀμέσως ἡ δεχομένη τῶν ἐκ Θεοῦ δωρεῶν, τό πλήρωμα ὅλον καί εἰς
ἅπαντας, ἀγγέλους ἀνθρώπους τε, τοῦτο διαπορημέουσα» (ἀγ. Ἄνδρ.
Κρήτης).

Ἄν ὁ ἀνθρώπος δέν ἦταν μία ἐνιαία φύση ἀλλά δύο, μιά ἀθάνατη ψυχή
καί ἓνα θνητό σῶμα, τότε, ὄντας σχισμένος στά δύο ὁ ἴδιος, ἀντί νά ἐνώνει
θά χωρίζε τήν κτίση φέρνοντας μέσα της τό δικό του χάσμα, τό χάσμα
ἀνάμεσα στή θνητότητα καί στήν ἀθανασία. Ἀλλά ὁ ἀνθρώπος εἶναι μία ἐνι-
αία φύση, καί αὐτή ἡ φύση εἶναι ὁλόκληρη καλεσμένη στήν ἀνάσταση καί
τήν ἀθανασία. «Κέκληκε δέ ὁ Θεός εἰς ζῶν καί ἀνάστασιν τόν ἀνθρώπον,
οὐ τό μέρος ἀλλά τό ὅλον κέκληκεν, ὅπερ ἐστι τήν ψυχήν καί τό σῶμα...
Πῶς οὖν τούς νεκρούς ἀνέστησε; Πότερον τάς ψυχάς ἢ τά σώματα; Ἀλλά
δήλον ὅτι ἀμφότερα» (ἀγ. Ἰουστ. Φιλ. «Περί Ἀναστάσεως», 8-9). Δέν
προσδοκοῦμε ἀνάστασιν σωμάτων, ἀλλά ἀνάστασιν νεκρῶν.

ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ
Θεῖα σφραγίδα πρὸ χιματίου φύση

Εἰκόν

ἄνθρωπος εἶναι δημιουργημένος «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» (Γεν. 1:27). Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια γιὰ ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ ὅλον τὸν ἄνθρωπο, ψυχὴ καὶ σῶμα (ἀγ. Εἰρηναίου, «Ἐλεγχος» Ε', 6:1). «Μὴ ἄν ψυχὴν μόνην μῆτε σῶμα μόνον λέγεσθαι ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ συναμφοτέρον, ὃν δὴ καὶ κατ' εἰκόνα πεποιηκέναι ὁ Θεὸς λέγεται»³ (ἀγ. Γρηγ. Παλαμᾶ, PG 150, 1361C).

Εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστὸς (Κορ. Β', 4:4 καὶ Κολασ. 1:15). Αὐτὸς εἶναι ἡ Φανερὴ εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, γιατί εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἀόρατος Θεὸς καὶ ὁρατὸς ἄνθρωπος. Βλέποντας τὸν Χριστὸ εἶδαμε τὸν Θεό.

Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε εἰκόνες τοῦ Θεοῦ γιατί ἔχουμε δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα Χριστοῦ. «Σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» (Ρωμ. 8:29). Εἴμαστε εἰκόνες εἰκόνος, εἰκόνες τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, ποῦ εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀόρατου. Αὐτὸ σημαίνει «δημιουργημένοι κατ' εἰκόνα Θεοῦ».

Ὁ ἄνθρωπος στήν ὁλότητα τῆς φύσης του, «ψυχὴ καὶ σῶμα», καὶ στήν πληρότητα τῆς ἀνθρωπότητας, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας τῆς μέχρι τὸ τέλος, εἶναι εἰκόνα Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐνώθηκε μέ τῆ φύση μας στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Ἡ μὲν οὖν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐν πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει Ἰεωρουμένη, τὸ τέλος ἔσχεν. Ὁ δὲ Ἀδάμ οὕτω ἐγένετο... γέγονεν οὖν κατ'

³ Δέν εἶναι σωστό νά ὀνομάζουμε ἄνθρωπο μόνο τὴν ψυχὴ ἢ μόνο τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὀνομάζουμε ἄνθρωπο τὴν ἔνωση αὐτῶν, ποῦ ὁ Θεὸς ἔπλασε κατ' εἰκόνα Του.

εικόνα ὁ ἄνθρωπος, ἡ καθόλου Φύσις... ὄχι μέρος τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἅπαν ἀθρώως τό τῆς **Φύσεως πλήρωμα**»⁴ (ἀγ. Γρηγ. Νύσ. PG 44, 204D).

Αὐτή ἡ ἔνωση τῶν φύσεων στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἔδωσε στόν ἄνθρωπο, κατά χάριν, ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Θεοῦ πού τόν διακρίνουν: τήν ἐλευθερία, τήν δημιουργικότητα, τήν κυριαρχία, τόν λόγο (ὄχι τήν ὀμιλία, οὔτε τήν ἐξυπνάδα, ἀλλά κάτι πολὺ βαθύτερο). Μία ἀπό τίς θείες αὐτές ιδιότητες εἶναι καί ἡ ἀθανασία. «Ζωή γάρ ὢν κατά Φύσιν ὡς Θεός, ἐπειδή γέγονεν ἐν πρός τήν ἑαυτοῦ σάρκα, ζωοποιόν ἀπέφηνεν αὐτήν»⁵ (ἀγ. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG 77, 113). Ἡ πηγὴ λοιπὸν τῆς ἀθανασίας στόν ἄνθρωπο δέν εἶναι κάποια ἀθάνατη ψυχὴ ἀλλὰ ἡ ζωοποιὸς σάρκα τοῦ Ἀναστάτου Κυρίου.

Ἄν καί ἡ σάρκωση τοῦ Θεοῦ ἔγινε σ' ἓνα συγκεκριμένο σημεῖο τοῦ χρόνου καί τῆς ἱστορίας, ἐν τούτοις εἶναι ἡ ἀπ' ἀρχῆς ὄντολογικὴ πραγματικότητα τῆς κτίσεως. «Τό μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καί ἀπὸ τῶν γενεῶν» (Κολασ. 1:26). «Τοῦτό ἐστὶ τό μακάριον, δι' ὃ τὰ πάντα συνέστησαν τέλος. Τοῦτό ἐστὶν ὁ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων προεπινοούμενος θείος σκοπός, ὃν ὀρίζοντες εἶναι φαμεν προεπινοούμενον τέλος, οὗ ἕνεκα μὲν πάντα, αὐτό δέ οὐδενός ἕνεκα· πρός τοῦτο τό τέλος ἀφορῶν (τήν ὑποστατικὴ ἔνωση θείας καί ἀνθρωπίνης φύσεως, τόν Χριστό), τὰς τῶν ὄντων ὁ Θεός **παρήγαγεν οὐσίας**»⁶ (ἀγ. Μάξ. Ὁμολ., PG 90, 621A).

⁴ Καί δημιούργησε ὁ Θεός τόν ἄνθρωπο· κατ' εἰκόνα Θεοῦ τόν δημιούργησε. Καί ἔτσι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ὅπως τήν βλέπουμε νά εἰκονίζεται στήν ὀλότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἐφθασε στήν πληρότητά της. Ὁ δὲ Ἀδάμ δέν εἶχε πλασθεῖ ἀκόμα. Πλάσθηκε λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ὀλόκληρη ἡ Φύση του, κατά τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ... ὄχι μόνο ἓνα μέρος ἀπὸ τό σύνολο, ἀλλὰ μέσα σέ μία στιγμή δημιουργήθηκε ἡ Φύση στήν πληρότητά της.

⁵ Ὁ Θεός ὄντας ὁ ἴδιος Ζωὴ ἀπὸ τῆ Φύση Του, καί ἔχοντας ἐνωθεῖ μέ τήν ἴδια Του τῆ σάρκα, τήν ἔκανε καί αὐτήν ζωοποιό.

⁶ Αὐτός εἶναι ὁ εὐλογημένος σκοπός γιά τόν ὅποιο ἔγιναν ὅλα. Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῆς ἀρχῆς τῶν ὑπαρκτῶν πού ὁ Θεός προεπινόησε. Αὐτό πού ἐννοοῦμε ὡς προεπινοούμενο τέλος εἶναι αὐτό ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου τὰ πάντα δημιουργήθηκαν, ἐνῶ τό ἴδιο δέν ἔχει καμία αἰτία. Ἐχοντας αὐτόν τόν σκοπὸ ὁ Θεός (τήν ὑποστατικὴ ἔνωση θείας καί ἀνθρωπίνης φύσεως, τόν Χριστό), ἔφερε τὰ ὄντα στήν ὑπαρξή.

Ὁ Χριστός εἶναι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, «ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τά πάντα, τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί τά ἐπί τῆς γῆς, τά ὄρατά καί τά ἀόρατα... τά πάντα δι' αὐτοῦ καί εἰς αὐτόν ἔκτισται· καί αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καί τά πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε» (Κολασ. Α', 15:17). Ὁ Χριστός εἶναι «ἡ πρωταίωτος βουλή τοῦ Θεοῦ», τό πρωτότυπο τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὄντολογική ἀρχή καί τό τέλος ὅλης τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεός δημιούργησε τά κτίσματα γιά νά μετάσχουν, κατὰ χάριν καί κατὰ υἰοθεσίαν, στή θεία ζωή τῆς Ἁγίας Τριάδος, καί ὁ τέλειος τρόπος γιά νά γίνει αὐτό δέν ἦταν ἄλλος ἀπό τήν ὑποστατική ἔνωση Θεοῦ καί κτίσεως στό πρόσωπο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεάνθρωπος Χριστός εἶναι ὁ μακάριος σκοπός γιά τόν ὁποῖο τά πάντα δημιουργήθηκαν, γιατί αὐτός εἶναι ἡπραγματοποίηση τοῦ σκοποῦ: ἡ ἀσύγχυτη καί ἀδιαίρετη ἔνωση τοῦ Δημιουργοῦ μέ τή δημιουργία Του, ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀληθινός, ὁ αἰώνιος ἄνθρωπος εἶναι αὐτός πού ἀναστήθηκε, ἀναλήφθηκε καί κάθεται στά δεξιά τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. «Τόν ἀληθινόν ἄνθρωπον καί τέλειον... πρῶτος καί μόνος ἔδειξεν ὁ Σωτήρ» (Νικολ. Καβάσιλα, PG 150, 680C). Εἰκόνες Αὐτοῦ εἴμαστε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπό τήν κατασκευή μας, γιατί Αὐτός εἶναι τό ὄντολογικό μας πρωτότυπο. Φίλοι ἢ ἐχθροί τοῦ Θεοῦ εἴμαστε ὅλοι πλάσμενοι κατ' εἰκόνα Χριστοῦ. Αὐτός εἶναι ἡ πηγὴ τῆς αἰωνιότητάς μας ἀλλά καί τῆς ἐλευθερίας μας. Ἡ ἔνωση τῆς θείας καί ἀνθρώπινης φύσης στό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ μᾶς ἔκανε κι ἐμᾶς πρόσωπα, κατ' εἰκόνα δική Του, πρόσωπα δεκτικά τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, δεκτικά τῆς Χάριτος. Μᾶς ἔκανε δοχεῖα κατάλληλα νά δεχθοῦν τήν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἴμαστε εἰκόνες Θεοῦ ἐπειδή εἴμαστε εἰκόνες Χριστοῦ πού εἶναι Θεός καί ἄνθρωπος.

Ὁμοίωσις

Ἄλλο εἰκὼν καί ἄλλο ὁμοίωσις. Ὁ Θεός μᾶς θέλησε κατ' εἰκόνα Του καί κατ' ὁμοίωσιν (Γεν. 1:26), μᾶς ἐποίησε ὅμως μόνο κατ' εἰκόνα Του (Γεν.

1:27). «Ἡ βουλή δύο εἶχε, κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν. Ἡ δημιουργία ἐν ἔχει... παρῆλκον ἐστὶ δὶς τὰ αὐτὰ λέγειν. Ἀργόν ρῆμα ἐν τῇ Γραφῇ λέγειν, βλασφημία δεινὴ... Διὰ τὸ οὐκ εἶρηται, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν... Τὸ μὲν, τῇ κτίσει ἔχομεν· τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν... Δυνάμει ἡμᾶς ἐποίησεν ὁμοιωτικούς Θεοῦ. Δύναμιν δὲ δοῦς πρὸς τὸ ὁμοιοῦσθαι Θεῷ, ἀφῆκεν ἡμᾶς ἐργάτας εἶναι τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως... Ἔχω οὖν τῇ κτίσει τὸ κατ' εἰκόνα· γίνομαι δὲ τῇ προήξει, καί καθ' ὁμοίωσιν»⁷ (ἀγ. Γρηγ. Νύσ., PG 44, 272-273). Εἴμαστε δημιουργημένοι δοχεῖα τῆς Χάριτος ὅλοι μας. Τὸ ἄν θά γεμίσουμε ὅμως τὸ δοχεῖο αὐτὸ μὲ τὸ λαδάκι τῆς Χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴν «πρὸς Θεὸν νεύσιν» μας. Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὁμοίωσή του μὲ τὸν Θεό, ἡ θέωση, πού τὴν ἐργάζεται μυστικά στὸν ἄνθρωπο ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὴ δίνεται στὸν ἄνθρωπο ἄνεργητικά τὴν ἀποδέχεται καὶ κρατῆσει τὴν ἑσπέρειά του μὲ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία Του.

Τὸ ἐμφύσημα

Εἶναι πολὺ διαδεδομένη ἡ πλάνη ὅτι τὸ ἐμφύσημα (Γεν. 2:7) ἦταν δῆθεν ἡ ψυχὴ πού δόθηκε σ' ἓνα προκατασκευασμένο πῆλινο, ἄψυχο ἀγαλμα. Ἡ κακοδοξία αὐτὴ ἔχει τὶς ρίζες τῆς στήν ἑλληνιστικὴ διύστικὴ ἀνθρωπολογία, ὅπου ἡ ψυχὴ συνήθως θεωρεῖται ὅτι προϋπάρχει τοῦ σώματος, ἀφοῦ νομίζεται ἀπὸ τὴ φύση τῆς αἰδίου καὶ ἀθάνατος. Αὐτὴ ἡ χρονικὴ

⁷ Ἡ βούληση τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνει τόσο τὸ κατ' εἰκόνα ὅσο καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ἡ δημιουργία περιλαμβάνει μόνον τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο... Θά ἦταν πλεονασμὸς (γιά τὴν Γραφή) νὰ ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο πρᾶγμα, γιατί εἶναι βλασφημία μεγάλη νὰ λέμε ὅτι στήν Γραφή ὑπάρχουν λόγια περιττά... Δέν εἰπώθηκε λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν... γιατί τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἔχομε ἀπὸ τὴν δημιουργία μας, τὸ δὲ δεύτερον μέλλει νὰ τὸ κατορθώσουμε μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησή μας... γιατί μᾶς ἔπλασε ἐν δυνάμει ὁμοίους μὲ τὸν Θεό. Καὶ ἀφοῦ μᾶς ἔδωσε τὴ δύναμη νὰ ὁμοιάσουμε τὸν Θεό, μᾶς ἄφησε νὰ ἐργαστοῦμε πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸ... ὥστε ἔχοντας ἀπὸ τὴ δημιουργία μου τὸ κατ' εἰκόνα, νὰ πετύχω μὲ τὴν θέλησή μου τὸ καθ' ὁμοίωσιν.

διάσταση σώματος και ψυχῆς, ὅπως γενικά κάθε διάσταση σώματος και ψυχῆς, εἶναι εἰδωλολατρική και ἀπόλυτα ἀντιχριστιανική. «Ἀπόβλητος ἐπίσης ὁ παρ' ἀμφοτέρων λόγος... μήτε κατά τήν ἑλληνικήν ἀπάτην... μηδ' αὐτῶν οἰονεῖ πῆλινον ἀνδριάντα προδιαπλασθέντα τῷ λόγῳ τὸν ἀνθρώπων, τούτου ἕνεκα τήν ψυχὴν γίνεσθαι λέγειν... Ἐνός ὄντος τοῦ ἀνθρώπου... μίαν αὐτοῦ καὶ κοινὴν τῆς συστάσεως τὴν ἀρχὴν ὑποτιθεσθαι, ὡς ἂν μὴ αὐτὸς ἑαυτοῦ προγενέστερός τε καὶ νεώτερος γένοιτο»⁸ (ἀγ. Γρηγ. Νύσ., PG 44, 229-237). Οἱ Πατέρες τοιῶζον μέ ἐπιμονὴ ὅτι ὁ ἀνθρώπος δημιουργεῖται ὁλόκληρος τῇ στιγμή τῆς συλλήψεως, καὶ ὅτι δέν προϋπάρχει ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἢ τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Τονίζουν ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ πλάση τοῦ Ἀδάμ ἐπαναλαμβάνεται στὸν καθένα μας μέ τὸν ἴδιο τρόπο ἀπὸ τὸ ἴδιο χεῖρ. «Ἡ χεῖρ δὲ ἡ πλάσασα τότε τὸν Ἀδάμ, καὶ αὕτη καὶ νῦν καὶ αἰετὸς μετ' ἐκεῖνον πάλιν πλάττει καὶ διασυνίστησι» (ἀγ. Ἀθανασ., PG 25, 429). «Ἡμεῖς δὲ τὴν μέσην ὁδὸν ὡς βασιλικὴν κατὰ τοὺς Πατέρας ἡμῶν ὁδεύοντες οὔτε προὔπαρξιν οὔτε μεθῦπαρξιν ψυχῆς ἢ σώματος, συνῦπαρξιν δὲ μᾶλλον Φαμεν» (ἀγ. Μαξ., PG 91, 1325D).

Τί ἦταν τὸ ἐμφύσημα στὴν πραγματικότητα, τὸ βλέπουμε στὴν Καινὴ Διαθήκη (Ἰω. 20:22). «Ὁ Ἰησοῦς... ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». «Ἀνακαινίζων τὸν ἀνθρώπων ὁ Κύριος, καὶ ἦν ἀπώλεσε χάριν ἐκ τοῦ ἐμφυσηματος τοῦ Θεοῦ, ταύτην πάλιν ἀποδιδούς, ἐμφυσησας εἰς τὸ πρῶτον τῶν μαθητῶν, τί Φησί; Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον» (Μ. Βασ., PG 32, 140D).

Ὅτι ἦταν τὸ ἐμφύσημα στὴν Καινὴ Διαθήκη τὸ ἴδιο ἦταν καὶ στὴν Παλαιά: ἡ Χάρις καὶ ἡ Ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅπως οἱ Ἀπόστολοι δέν ἦταν πῆλινα ἀγάλματα ἀλλὰ ζωντανοὶ καὶ κινούμενοι ἄνθρωποι, τὸ

⁸ Ἀπαράδεκτες εἶναι καὶ οἱ δύο ἀπόψεις... δέν θά πρέπει νά σκεφτόμαστε οὔτε κατά τὴν ἑλληνικὴ πλάνη ἀλλὰ οὔτε πάλι ὅτι ὁ Θεός ἔπλασε μέ τὸν λόγο τὸν ἀνθρώπο ὡς πῆλινο ἄγαλμα, χάριν τοῦ ὁποῖου ἔγινε μετὰ καὶ ἡ ψυχὴ. Γιατί ἕνας εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Καὶ μία καὶ κοινὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του, ὥστε νά μὴν λέγεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος δημιουργήθηκε πρῶτον ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

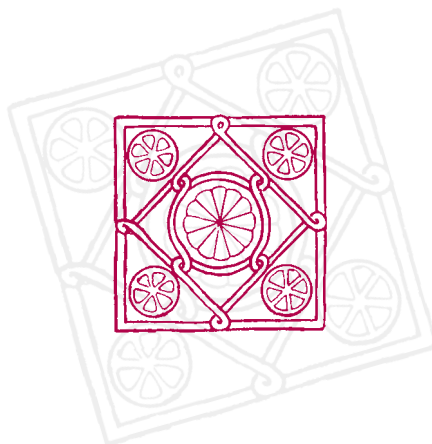
ἴδιο καί ὁ ἄνθρωπος πού ἔλαβε τό ἐμφύσημα στήν Παλαιά. Αὐτή ἡ Χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦταν κάτι πού χάθηκε μέ τήν παρακοή καί τήν ξαναδίνει ὁ Κύριος στούς Ἀποστόλους. Δέν ἔδωσε ὁ Κύριος στούς Ἀποστόλους ψυχή· ψυχή εἶχαν, ὅπως εἶχε καί ὁ Ἀδάμ. Κάτι ἄλλο τούς ἔδωσε πού ἔκανε τήν ψυχή τους «ψυχὴν ζῶσαν», ὅπως καί τοῦ Ἀδάμ. «Ἄφες τούς νεκρούς θάπτειν τούς ἑαυτῶν νεκρούς». Αὐτοί οἱ νεκροί ἦσαν ἐμψυχοὶ καί κινούμενοι ἄνθρωποι ἀλλά δέν εἶχαν τό Πνεῦμα τό ἅγιο πού ζωοποιεῖ (Β΄ Κορ. 3:6). «Ἄγιω Πνεύματι πᾶσα ψυχή ζῶεται». Αὐτή ἡ Χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος δίδεται στόν ἄνθρωπο ὁλόκληρο, ψυχή καί σῶμα καί τόν ἀγιάζει καί τόν ζωοποιεῖ. «Ἐνεφύσησε γάρ εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ, τουτέστι μοῖράν τινα τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐναπέθετο τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἐπιγινώσκη τό ὅμοιον». (Μ. Βασ., PG 29, 449B). Πνεῦμα ἅγιο, βιαία πνοή τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμφύσημα. Τό ἐμφύσημα στόν Ἀδάμ καί στούς Ἀποστόλους προηγεῖται μέν χρονικά τῆς Πεντηκοστῆς, ὅμως δυνάμει αὐτῆς δίδεται.

«Ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς». Ἕνα πρόσωπο δέν εἶναι ποτέ κάτι τό ἀψυχο. Ἕνα πτώμα ἢ ἕνα πῆλινο ἄγαλμα δέν εἶναι πρόσωπα. Ὁ Ἀδάμ ἦταν πρόσωπο ἐπειδὴ ἦταν εἰκόνα τοῦ σαρκωθέντος προσώπου τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ πρωτόπλαστοι «τῇ ἄνωθεν ἦσαν δόξα ἡμφιεσμένοι... ἡ ἄνωθεν δόξα παντός ἱματίου μᾶλλον αὐτούς περιέσκεπε» (ἄγ. Ἰω. Χρυσ., PG 53, 123 καί 131). Ἡ ἄνωθεν δόξα δέν εἶναι βέβαια κάτι τό κτιστό, ἄρα δέν μπορεῖ νά εἶναι ψυχή. Εἶναι ἡ ἄκτιστη δόξα τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο στό «καθ' ὁμοίωσιν». Αὐτή τήν ἄκτιστη δόξα ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά τήν χάσει ἢ νά μήν τήν ἀποκτήσει ποτέ. Τήν εἰκόνα ὅμως δέν τήν χάνουμε ποτέ γιατί τήν ἔχουμε ἀπό τή γέννησή μας. «Τό καθ' ὁμοίωσιν εἶναι θείαν ἀσποβαλόντες, τό καθ' εἰκόνα οὐκ ἀπωλέσαμεν» (ἄγ. Γρηγ. Παλ., PG 150, 1148). Εἴμαστε ἄνθρωποι ἐπειδὴ εἴμαστε εἰκόνες Χριστοῦ. Κι αὐτό γιατί Ἐκεῖνος εἶναι Θεάνθρωπος καί φέρει τή σάρκα μας. Αὐτή ἡ σάρκα πού κάθεται στά δεξιά τοῦ Πατρός, στόν θρόνο τῆς Θεότητος, εἶναι ἡ δόξα τῆς ἀνθρωπότητος καί ἡ ταυτότητά της, ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν, πού μᾶς δίδονται χωρὶς διάκριση ἀλλά ἐναπόκειται στήν ἐλεύθερη βούλησή μας ἂν θά τά δεχθοῦμε ἢ θά τά ἀπορρίψουμε.

Δέν μεταβλήθηκε ὁ Ἄδάμ σέ πῆλινο ἄγαλμα ἢ σέ πτωμα ὅταν, μέ τήν παρακοή, ἔχασε τήν Χάρη τοῦ ἐμφυσηματος. Ἄλλά, γνώρισε τή γύμνια του (Γεν. 3:7) καί Φρόντισε νά τή σκεπάσει μέ γήϊνα ὑποκατάστατα ἐκείνης τῆς Δόξας πού τόν σκέπαζε πρίν, ὅπως κάνει μέχρι σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα. Χωρίς τό Πνεῦμα τό Ἅγιο οἱ ἀνθρώποι εἶναι «ψυχικοί, Πνεῦμα μή ἔχοντες» (Ἰουδ. 19). Πνευματικός ἀνθρώπος καί τέλειος εἶναι αὐτός πού ἔχει μέσα του τήν Χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος (ἀγ. Εἰρην. «Ἐλεγχος» 5, 6:1). Αὐτή ἡ θεία Ἐνέργεια διαποτίζει ὁλόκληρο τόν ἀνθρώπο πού τή δέχεται, μέχρι νεφρῶν καί καρδίας καί μυελοῦ τῶν ὀστέων. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, διά τῆς Σαρκός τοῦ Θεανθρώπου, κατοικεῖ στή σάρκα μας. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔδωσε στή σάρκα πού πῆρε ἀπό μᾶς τήν ἐνέργεια τῆς θεότητός Του, καί ἔκανε ἔτσι ὅλο τό γένος τῶν ἀνθρώπων δεκτικό τοῦ θείου πυρός.

Δέν εἴμαστε εἰκόνες τοῦ Θεοῦ ἐπειδή δεχθήκαμε τό ἐμφύσημα, ἀλλά δεχθήκαμε τό ἐμφύσημα ἐπειδή εἴμαστε εἰκόνες. Εἴμαστε ἀπό τήν κατασκευή μας λαμπάδες πού θ' ἀνάψουν ὁπωσδήποτε ἂν θελήσουμε νά τίς φέρουμε σ' ἐπαφή μέ τό Ἀνέσπερο Φῶς καί, ἔτσι καί ἀνάψουν, νά μή σβύσουν ποτέ πιά, ἂν τίς φυλάξουμε ἀπό τίς βίαιες πνοές τοῦ κόσμου. «Τό Πνεῦμα μή σβέννυτε».

Ἐπίλογος

Τὸ πρόσωπο

Ἡ βάση τῆς Χριστιανικῆς ὄντολογίας

Μία ἀπό τίς βασικότερες αἰτίες τῆς σύγχυσης πού ὑπάρχει στή χριστιανική ἀνθρωπολογία προέρχεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ ὀρθολογισμός πολλῶν χριστιανῶν ἔχει ἀμαυρώσει τήν ὄντολογική διάκριση ἀνάμεσα στήν οὐσία καί τήν ὑπόσταση, τή Φύση καί τό πρόσωπο. Τό πρόσωπο δέν εἶναι Φύση. Ὁ Θεός εἶναι μία Φύση σέ τρία πρόσωπα. Ἡ Φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι κοινή στά τρία πρόσωπα. Τό κάθε πρόσωπο, ὅμως, ἀπό τά τρία εἶναι μοναδικό.

Τό γεγονός ὅτι ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἀνθρώπο «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», συνεπάγεται, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὅτι καί στόν ἀνθρώπο ὅπως καί στόν Θεό, ὑπάρχει ἡ ἴδια διάκριση Φύσεως καί προσώπων. Καί ὁ ἀνθρώπος, ὅπως καί ὁ Θεός, εἶναι ἓνας κατά τήν Φύση, ἀλλά σέ μύρια πρόσωπα.

Ἡ Φύση μας εἶναι κοινή σέ ὅλους μας. Αὐτό πού κάνει τόν καθένα μας ὄν μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο εἶναι τό πρόσωπό μας. Καί τή μέν Φύση μας εἶδαμε ἀπό πού τήν ἔχουμε καί πῶς δημιουργήθηκε. Τό πρόσωπό μας, ὅμως, εἶναι ἓνα μυστήριο. Ἕνα μυστήριο, ἐντούτοις, πέρα γιά πέρα χειροπιαστό, ἀφοῦ εἶναι κάτι πού τό ζῶμε καθημερινά στόν ἑαυτό μας καί στούς ἀνθρώπους πού μᾶς περιβάλλουν.

Αὐτό πού μᾶς κάνει ἀνθρώπους, ὄντα διαφορετικά ἀπό τά ζῶα, εἶναι τό πρόσωπο. Τά ζῶα δέν ἔχουν πρόσωπο, ἔχουν μόνο Φύση. Πρόσωπο δέν ὑπάρχει παρά μόνο στά λογικά ὄντα. Ὁ Θεός εἶναι πρόσωπο καί, κατ' εἰκόνα Θεοῦ, οἱ ἀνθρώποι καί οἱ ἄγγελοι εἶναι κι αὐτοί πρόσωπα.

Τί εἶναι τό πρόσωπό μας καί ἀπό πού τό ἔχουμε; Εἶναι τό ἀποτύπωμα τῆς σφραγίδας ἐπάνω στή χωμάτινη Φύση μας. Ἡ σφραγίδα εἶναι θεία καί μοναδική. Εἶναι τό πρόσωπο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τά ἀποτυπώματα

τῆς σφραγίδας εἶναι ὅσα καί οἱ ἄνθρωποι. Λέγονται εἰκόνες τοῦ Θεοῦ. Τό πρωτότυπο μιᾶς βασιλικῆς σφραγίδας, τοῦ βασιλικοῦ δαχτυλιδιοῦ, εἶναι χρυσό. Τά ἀποτυπώματα τῆς σφραγίδας, ὅμως, εἶναι ἀπό τήν ὕλη ἐπάνω στήν ὁποία ἀκούμωψε τό χρυσό δαχτυλίδι, κερί ἢ πηλός. Το σχέδιο πού ἀποτυπώνεται εἶναι αὐτό πού ὑπάρχει ἐπάνω στό χρυσό βασιλικό δαχτυλίδι.

Στή δική μας περίπτωση, ἡ θεία σφραγίδα εἶναι τό πρόσωπο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ πηλός πού δέχεται τή σφραγίδα εἶναι ἡ χωμάτινη Φύση μας. Τό σχέδιο πού ἀποτυπώνεται ἐπάνω στή χωμάτινη Φύση εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Τό ἄγγιγμα τῆς θείας σφραγίδας ἐπάνω στή χωμάτινη Φύση εἶναι ἡ σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Τό σφράγισμα αὐτό τῆς χωμάτινης Φύσης μας μέ τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου δέν εἶναι μόνο μιᾶ ἱστορική πραγματικότητα. Εἶναι, κυρίως, μιᾶ ὄντολογική πραγματικότητα, πάνω καί πέρα ἀπό τόν χρόνο, μέ τά θεμέλια τῆς στηριγμένα πάνω στόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ Χριστό.

Τά θεία, λοιπόν, χαρακτηριστικά τοῦ εἶναι μας δέν προέρχονται ἀπό τή χωμάτινη Φύση μας, ἀλλά ἀπό τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πού τυπώθηκε πάνω σ' αὐτή τή Φύση. Τά χαρακτηριστικά αὐτά εἶναι ἡ ἐλευθερία, ὁ λόγος, ἡ ἀθανασία, ἡ δεκτικότητα τῆς Ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ δυνατότητα τῆς δημιουργίας καί ἄλλα παρόμοια. Δέν εἶναι χαρακτηριστικά Φύσεως, ἀλλά χαρακτηριστικά προσώπου.

Ὅπως ὅλα τά μυστήρια, τό πρόσωπο δέν εἶναι κάτι πού μπορεῖ νά ὀριστεῖ. Εἶναι τό ἄβιαστο «κάτι» πού ἔδωσε στους ἀνθρώπους ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου καί τούς ἔκανε δεκτικούς τῆς Χάριτος καί Ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν εἶναι Φύση, δέν εἶναι μιᾶ δευτέρα οὐσία. Εἶναι μιᾶ ιδιότητα τῆς χωμάτινης Φύσης πού ὅμως εἶναι δοσμένη ἀπ' ἔξω, τό ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ Προσώπου τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ στόν καθένα ἀπό μᾶς. Αὐτό εἶναι πού κάνει τόν καθένα ἀπό μᾶς ὄν μοναδικό, ἀνεπανάληπτο, ἐλεύθερο, γνωστό στόν Θεό καί ἐπομένως, ἐσαεὶ ὑπαρκτό στή θεία μνήμη, ἔτσι ὥστε καί μετά τό θάνατο καί τή διάλυση τῆς Φύσεώς του, αὐτό νά μένει «ἐν χειρὶ Θεοῦ». Ἡ θεία μνήμη εἶναι ὑπαρξή καί ζῶη αἰώνιος ἐν Θεῷ.

Τό πρόσωπο εἶναι ὅ,τι μένει ἀπό τόν ἄνθρωπο μετά θάνατον. Ὅ,τι τόν

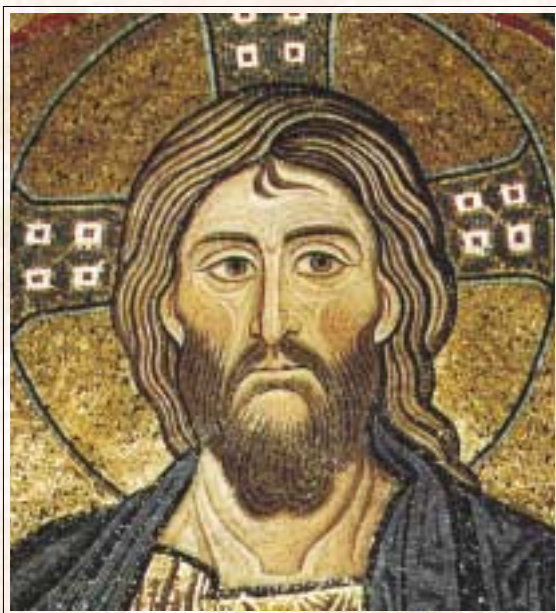
συνδέει με την καινούρια Φύση που θα αποκτήσει με την Ανάσταση, αυτό που γεφυρώνει το παλιό σώμα της Φθοράς με το καινούριο της άφθαρσίας και κάνει και το παλιό και το καινούριο σώμα, σώμα του ίδιου και ανεπανάληπτου ανθρώπου.

Ο άνθρωπος είναι από τη Φύση του χόμα της γης, έχει το πρόσωπο έπειδή ο Θεός τον θέλησε κατ' εικόνα Του και έγινε άνθρωπος γι' αυτόν. Έπάνω σ' αυτό το πρόσωπο ενεφύσησε ο Θεός πνοή ζωής, την Χάρη του Αγίου Πνεύματος και έγινε ο άνθρωπος ψυχή ζώσα. Όπως γίνεται το σίδερο, που είναι δεκτικό της Φωτιάς και όταν έρθει σέ έπαφή με τη Φωτιά πυρακτώνεται κι αυτό από την ενέργεια της Φωτιάς.

Τό μυστήριο της διάκρισης ανάμεσα στή Φύση και τά πρόσωπα είναι πολύ σημαντικό. Τά μυστήρια δέν τά καταλαβαίνουμε, αλλά τά ζούμε. Όποιος ζει την Όρθοδοξία κάτι καταλαβαίνει από τά παραπάνω. Όλοι οί ύπόλοιποι προσπαθούν νά κατανοήσουν τά μυστήρια με τή δύναμη του μυαλού τους.

Ό,τι κι αν είναι αυτό που είμαστε, είναι έν Χριστώ. Μπορούμε νά ξεφύγουμε από τή σύγχυση του τί είναι ο άνθρωπος, εάν καταλάβουμε ότι ο Χριστός είναι ή ρίζα του είναι μας και τό θεμέλιο της ύπαρξής μας.

Ὁ Χριστός Παντοκράτωρ, τμήμα ψηφιδώτου, 11ος αἰ.
Σικελία, Παλέρνο, Capella Palatina, Ἴταλία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΨΗΦΙΔΩΤΑ, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

«Τὸ ὄραμα τοῦ Ἰεζέκιλ», ψηφιδωτὸ ἀψίδας ἱεροῦ, 6ος αἰ.
Μονὴ Λατοῦμου (ὄσιος Δαυὶδ), Θεσσαλονίκη.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. ΠΟΥΠΗΣ

ΕΙΚΟΝΑ ΣΕΛΙΔΑΣ 23

Παραδοσιακὸ κέντημα Πηλίου(;).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ περιοδικὸ Ἑφήνησις ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο. Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης
Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ: Ἰ. Καλόμοιρος, Ἀ. Μωύρου, Π. Πολιτίδης.
Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: Κ. Σισκάκης. Ἐκτύπωση - διεύθυνση ἐπικοινωνίας:
Ἐκδόσεις «Ζέφυρος», Ἰωαννοδρομίου 4, 543 51 Θεσσαλονίκη, Τηλ. Κέντρο:
2310/ 948.233 - Διεύθυνση στὸ διαδίκτυο: www.zephyr.gr/stjohn

Παρακαλοῦμε οἱ προαιρετικὲς συνδρομὲς νὰ ἀποστέλλονται στὸ ὄνομα
Γρηγόρης Καλόμοιρος, Ἰωαννοδρομίου 4, 543 51 Θεσσαλονίκη. Εὐχαριστοῦμε θερμά.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 1 ΛΕΠΤΟ